

csolt fokozatos előléptetés a' jobb javadalmakra; megalapíthatatik az annyira szükséges, mert a' folytonos önképzésre 's tökéletesítésre ösztönt adó, eddig a' gyámuri jog által sokban gátolva volt pályavizsgálatok' rendszere: melyly iránt ezelőtt pár évvel volt szerencsénk nézeteinket e' lapok' hasábjain közölhetni.

Tagadhatatlan ugyan, hogy a' gyámuraság' megszüntetésével többrendü, ez ideig a' gyámurak által pótolta szükségek fognak fölmerülni; de sziklaszilárdan áll abbeli meggyőződésünk, hogy ennek utána sem fog elhamvadni, a' kath. egyháziak' 's világiak' kebelében a' nyilvános isteni-tisztelet és jótékony intézetek iránti ajtatos részvétnek szent tüze; sőt az érintettük módon tágasbult hatáskörük szemlélete 's tudata azt folyton élesztendi; 's így tovább is keresztényies buzgósággal járulandanak, tehetségök szerinti szives áldozatokkal, egyházi életszükségeink' fedezéséhez. Ellenkező esetben, mit beállandónak nem hiszünk, ha kell, inkább szegények, de szabadok legyünk! Kövesük ez érdemben Irhonnak, ezen, a' polgáriasult századok' jég hideg keresztényei által szent földül tekinthető országnak példáját; hol az élő Isten' papjainak, kikben a' legmagasztosabb hit- és erkölcsbensőséget maguk a' protestansok is bámulják, jelszavuk: „szabadság és szegénység.” Szent hitünk azért elenyészni nem fog, habár a' paloták megszűnnének is annak menedékhelyei lenni; a' mennyei titkok' magasztossága főmaradandana az egyszerű templom' falai közt is. Üdveztünk' drága vére, végetlen becsét nem vesztené, bár a' cserépkelyben sem; a' szegénységben született és meghalt Jézus' legszentebb áldozatának hatálya nem csökkennék, habár a' pusztaszikladarabon kellene is azt végrehajtani; 's a' pap, miként az apostolok, egyszerű vándor'öltözetében, az élet, szeretet és kegyelem' ígét hordva szívében, szinte hatalmas és erős fogna lenni. Hiszen nem a' bibor, 's gazdag öltönynek, hanem a' megfeszítettnek adattak örökségül a' nemzetek. Igaz, hogy a' mérsékelt fény és némi külpompa tiszteletre bírja a' népet, az egyházi szolgálat' tekintélyét emeli 's hatályát neveli; mindez azonban meglehet: csak az egyházi szabadság' rovására ne történjék, csak ez, általa ne veszélyeztessék. Keres-

sük tehát először az Isten' országát és igazságát, (melly egy a' szabadsággal,) 's a' többi meg fog adatni nekünk. Az egyházi szabadság, forrása, alapja 's védpáisa a' polgári szabadságnak is. Kell tehát, hogy az egyenlőség' és szabadság' fönne hirdetett elve, főképen az egyházra alkalmaztassék. Csak akkor, ha az egyházi törvényes hatalom akadályozatlanul tehetendi rendes működését, fognak a' kívánt reformok teljesülhetni, a' visszaélések megszüntethetni, a' jó erkölcsök helyreállíttatni, a' hitbuzgalom föléledni, 's az elkülönítő vélemények és érzelmek' megszüntével, minden jó és üdves tenyészni: 's ez mintegy följulása leendő az egyházas szellemnek a' papságban, a' valódi keresztényiesség' szellemének a' népben, és így minden fölerősülend Krisztusban. Ugy legyen!

Udvardy Ignác.

A' hittani oktatás' rendezéséről.

(Vége.)

Oktatni csak úgy lehet jó sikerrel, ha a' tehetségek' benső kifejlésének is arányos idő engedtetik. Hogy a' fák' bimbai tavaszkor kinyíljanak, nem elég a' nap' rögtönözött heve: idő kell, míg a' föld is átmelegszik, 's működését a' nap' befolyásával egyesítheti. Ugy áll a' tanítás' eredménye is. Ha csak föl nem használja a' hallgató az előadott tanokat, 's önmunkássága' kíséretével némileg el nem sajátítja: el fognak hangzani, jelentékeny siker nélkül. Azért időt, kedvet és egészséget az önmunkásságra; „dictum sexagies!” Igen, önmunkásságot ébresztetni, 's azt irányozni, a' tanítói hivatásnak egyik jeles osztályrésze. E' cél pedig egészen meghiúsul, midőn a' tanuló annyit kénytelen folyvást emlékezetébe verni, hogy arról önállólag nem is gondolkodhatik, az eszmék' összefüggését, némelly kételyek' közbeszökését észre sem veheti. Ez a' nehézség ezután megszűnik ugyan, a' mennyiben a' tanári kikérdezés, nyilvános tankísérleten kívül, hihetőleg elmarad: azonban, nehogy a' hallottak egészen füstbe menjenek, most még szükségesebb lesz az önmunkásság' egy más modorát eszközölni, 's arra elegendő időt engedni. Például, jegyzetek az előadottakból, segéd-

könyvek' összevetése, nagyobb tanrészeknek, és utóbb az egész tannak rövid kivonata, a' tanárnak írott jegyzékben bemutatandó kétségek, tehetnék az önmunkásság' egyik részét; a' másikat pedig a' nevendék' szabadon választott foglalkozása a' theologiának bármely ágával, az előljárók' felügyelése alatt. Kövesse ebben hajlamát; mert a' mire kedvünk van, azt jobb sikerrel is miveljük. Ha az illy munkásságra időt és ösztönt szereznek neki, úgy hiszem, több haszna lesz a' tanításnak, mint ha őt olly nagy „quodlibet” előadásával terhelnék, hogy öngondolkodásra alig legyen ideje. Különben is még sok tennivaló igényli a' papnevendék' idejét, 's azok közt ezután nem utolsó helyet kell foglalni a' latin nyelv' gyakorlásának is; melyre az előljárók' bölcsesége fog alkalmas módokat és eszközöket találni. Továbbá, mellőzhetlen az egyházi-énektanulás, és oltári segédkezés; sőt ohajtjuk, hogy ez a' kettő mindenütt olly szorosan megkivántassék, mint ezt az isteni-tisztelet' fönsége kívánja. — Az önmunkásságnak azon derék nemét is ajánljuk, mely a' pesti papnevelde' magyar iskolájának kiváló díszére szolgál. Ki ne örvendjen a' legjobb kath. literaturai termékeknek hazánk' nyelvéri átültetésén? A' kik erre vállalkoznak, azok nem csak a' remek munkák' megismerését nyerik szellemi jutalmul; hanem egyszersmind meggazdálkodott idejeknek bizonyára becsesebb használatát is, mint ha azt vagy sokféle elme- és kedélyzavaró hirlapokra, vagy titkos maszlagu könyvekre fordították volna. Olly intézeteknél, hol pénzalap nincs a' könyvkiadásokra, lehetne talán a' lelkes vállalkozóknak egyesülni a' középponti intézettel, vagy a' „jó és olcsó könyvkiadó társulat”-tal közremunkálni, mely bizonyosan a' jól sikerült darabokat szívesen veendi.

Ujabb időkben a' magyar jog' tanulása is követeltetni kezdett egyházi nevendékeinktől, sőt több helyütt rendes tanulmány gyanánt meg is állapítottatott. Ha nem csalódom, arra ezelőtt több ok volt, mint ezután lesz; miután az egyháziak' politikai jogai szűkebb körbe szorítottak.*) Azután a'

*) Ezt mi nem szeretnők hinni; mivel a' kiváltságok' megszünte korán sem egyértelmű a' politikai jogok' megszorításával; mely utóbbiak, épen azért, mivel a' hon' valamennyi polgáraival közösek, az egyháziaknak is

régi törvények majd mind elavultak; a' keletkezőket pedig az időszaki sajtónak mostani élénksége mellett, lehetetlen, eredetökkel együtt, nem tudni. A' mi ez uton kívül még szükséges, azt a' magán-olvasás is megszerzi annak idejében, a' nélkül, hogy azért már az egyházi nevelés' pályáján különös tanszéket fölállítani, 's a' „pluribus intentus”-t elfelejteni mellőzhetlen kénytelenséggé tétessék. Ellenben az önmunkásság' segédeül, literaturai szempontból, ajánlható az europai miveltebb nyelvek' tanulása; de csak magánkörben, és azoknak, kik kitünő tehetségeik mellett hozzá kedvet éreznek, 's fordítás által valóban gyakorolni kívánják.

Az itt elősorolt foglalkozások, melyekhez a' lelki képezés' számos gyakorlatai járulnak, jól betölthetik a' nevendékek' idejét, ha tudnillik az előljárók' elég erélylyel bírnak a' kiszabott munkásságot tetteleg életbe léptetni. De ez, ha mindig szükséges volt, még jobban az lesz ezután, ha-hogy a' nevendékeknek több idő engedtetik az önmunkásságra, 's ha a' tanórák megkevesítettnek; a' mi másképen alig lehet: föltéve, hogy a' kikérdezés' megszüntével a' tanár egész órában beszél; akár csupán reggeli órák használtassanak azután az előadásokra, akár néha a' délutániak is.

Azonban tanultatni a' tudandó tárgyat mindaddig szükséges lesz, míg valaki ki nem találja azon rejtélyt, hogy miképen lehet az ember tanulás nélkül tanulttá. „Tantum scimus, quantum memoria tenemus.” Az egyházi nevendékek már bizonyos életpályán vannak, mellyel a' tanulmányok olly szorosan össze vannak kapcsolva, miszerint nem állhat a' nevendék' szabadságában, azokban beavattottnak lenni, vagy nem lenni. Ide tehát a' tanulás' szabadsága azon értelemben nem terjedhet, mikép azzal egyéb tanulók élhetnek, kik még életpályát nem választottak. Következőleg a' papnevendékek ezután is tankisérletet kötelesek kiállani, hogy szép hivatásuk' betöltésére képeseknek találtassanak. Már ha a' tankisérlet czélszerű akar lenni, a' készülést, mely az iskolai kikérdezések' megszüntével csak megnehezítettetik, lehetetlen három vagy

tulajdonaiul tekintendők. 'S így azok' alapos ismerete is méltán igényeltetik tőlök: de ('s ez már való,) nem jobban, és nagyobb mértékben, mint minden, hasonló jogok' birtokában levő hazafiaktól. Szerk.

négy egész tantárgyról, mennyi minden osztályra jut, utolsó hónapra hagyni; hanem az év'folytában is szükséges, hogy a' tanulók részenként készüljenek. E' végre a' félèves tankísérletek' visszaállítása kívánatos. Némelly tanok különben is csak félèvesek, például a' bibliai régiség- és értelmezéstan. De a' többit is kétszerre jobb sikerrel tanulhatni át, mint egyszerre; ha pedig az összefüggés, és az egésznek áttekintése inkább látszik egy próbatételt javasolni: a' tanárnak három-négy végső óra alatt könnyű lesz az első félévben elvégzett részt velős kivonatban emlékezetbe hozni, 's így e' kívátnak is eleget tenni.

Még egy tényezőjét kell emlitenünk a' tanítás' sikerének, a' nevendékek' egészségi állapotát. Minden nevelés hibás, mellyben a' testi erők' kifejlésére nincs kellő figyelem, az egyházi nevelésben pedig az több, mint hiba: mert az egyháznak szent értékén olly tagokat nevelni, kik, épen a' nevelési rendszer miatt, utóbb nem képesek a' sokrendű egyházi igényeknek megfelelni, annyi, mint az egyház' kifosztása; 's azért az egészséget, sem a' tanulási rendszernek, sem a' külső házi rendnek fölláldozni nem szabad. Hiszen nem csupán a' seminariumi időre, hanem még inkább azután, van szükség az erőre. A' tanulás' érdekében emelünk ki itt egyet az egészségi szabályok közül, mint kedves ifjaink' figyelmére különösen méltót, azt tudnillik, miszerint a' kiszabott napi rendet szorosan megtartsák, és mindent egész átkarolással serényen tegyenek, de csak a' maga idején. „In omnibus operibus tuis esto velox, et omnis infirmitas non occurret tibi“. (Eccli. 31, 27.) Tehát, mikor olvasni kell, kiki egész figyelemmel olvasson; mikor szórakozni kell, senki se olvasson, akár hirlapot, akár mást. A' rendetlen olvasás, melly csak fölületes kapkodásból áll, többet árt a' szem- és emlékezetnek, mint a' tüzetes tanulás; és ha társalgás helyett az asztalnál, vagy séta' alkalmával történik, még annak a' hasznát is megrontja. Kivált a' kertben, vagy szabad mezőn legyen a' lélek is szabad; a' szem gyönyörködjék Istennek szép művein; a' fül hallgassa a' természet' csendes szavát, mellynek lezkei kedvesen szivrehatók és fölvidámitók; az egész pedig fűszerezze az ártatlanul vidám társalgás. Bár minden nevelde olly szerencsés helyzet-

ben volna, hogy tagjai Istennek szabad egét közel és bájos vidéken élvezhetnék! Ugy mind testi, mind szellemi épségök erősbulne, egyházunk' javára, 's ez által Istennek dicsőségére. M. S.

Nyílt levelezés.

XXVIII.

(Első és utolsó viszonzása a' pestbudai összes világi lelkészeknek, az általuk kibocsátott, és azóta egyházkerü-lefőleg is elfogadott 12 kérelmi pontok fölött megjelent el-lenszenvi nyilatkozatokra.) Korszakot élünk, mellyhez hasonlót a' történet' tömött lapjai föl nem mutathatnak. Az időnek nagy óráján a' mutató minden perczen egy évvel, minden órában egy századdal szökken előre. Európának színe, kevés hetek alatt, megváltozott. Egy nagy eszme járja világrendítő körtánczát, — a' szabadság' eszméje: melly az égből alászállva, az emberiség' agyában testese-dett meg. Kik e' szónak értelmét föl nem fogták, kik a' korjelekben olvasni nem tudtak, borzasztóan bűnhődtek. Láttunk trónokat ingani, koronákat elhalaványulni, hatalmas rendszereket elporlani.

Csalatkoznék, ki hinni tudná, miként ezen esemé-nyeknek még a' gondolat' sebességét is gunyoló rohama, csak a' politikai élet' színhelyére szorítkoznék, az egy-ház mellett nyom nélkül vonulván el. Ennek terén is meg-kísértendi mindenható erejét. És az egyháznak nincs töle mit tartania, mint ollyantól, melly jeligéül három szót tü-zött ki, az evangéliumból kölcsönözöttet, mellyeket a' kereszten kiszenvedett Istenember nagy hanggal kiáltott ki a' megváltott világba.

De midőn egy részről e' meggyőződésben vagyunk, más részről igen jól tudjuk, miként e' nagy mozgalom az egyháznak csak külépületét érintendi. Belső szentélye, ugymint a' lényeges-, hit-, és erkölcskinsnek tárháza, áthatatlan. Ez azon hajó, melly horgonyát az égnek kék-jébe vetve, emberi csalódások, és vert remények' töre-dékei között, égbenyuló árbocczal változatlanul folytat-ját titokteljes utját az öröklét' kikötője felé. De míg a' lé-nyeg változhatlan, ennek hüvelye, a' formák, valamint a' fegyelem is, változhatnak. Mit idő és ember hozott, idő és ember ismét eltörülhet. És ez az egyházi mozgalom' tére, mellyen egyeseknek szintugy, mint tömegeknek működni szabad, működni köteleesség: hacsak a' magukat tulélt, és már-már roskadó formák által eltemettetni nem akar-nak.

Ez lebegett szeméink előtt, midőn a' kor igényelte törvényszerű reformok' terére kiléptünk. És minthogy a' határozhatóság nem nekünk jutott osztályrészül, tettünk annyit, mennyit tehattunk, k é r t ü n k. De még kérelmünk is félreértetett. Avatott és avatlan ajkak által rossz szán-dékről gyanúsítottunk, véikes iránynyal vádoltattunk. És így, minthogy kiki, önszavainak legjobb értelmezője, ime letesszük hitvallásunkat; egyik kezünket szivünkre téve, másikat ég felé emelve; olly hangon hirdetve azt, melly terjedne bár az egyik világsarktól a' másikig! Letesszük hitvallásunkat, mellyet minden perczen készek vagyunk szivvérünkkel aláírni.

Igen, tisztelt paptársaink! mi is egyházunk' fölvi-rágzását, földicsőülését vágyaink' legszentebb lángjával o-